

RASİM ÖZDENÖREN HAKKINDA BİR SORUŞTURMA

1. *Rasim Özdenören'in Türk edebiyatındaki yeri ve onu diğer yazarlardan farklı kılan özellikleri hakkında neler söylemek istersiniz?*
2. *Rasim Özdenören'in eserleriyle hayatınızın hangi döneminde ve nasıl tanıştınız? İlk okumadan zihninizde yer ederek sizi yazarın diğer metinlerine de yönlendiren temel saik neydi?*
3. *Bir okur/yazar olarak sizi en çok etkileyen Rasim Özdenören metni hangisidir?*
4. *Rasim Özdenören'le tanışmak isteyen okurlara yazarın hangi kitabından başlamalarını önerirsiniz?*

Abdullah Harmancı:

1. Sezai Karakoç nasıl ki ikinci yeniye öncülük eden şiirinde, gerçeküstücü dile İslami içeriği sunduysa, Nuri Pakdil nasıl ki “efendi”nin diliyle “köle”lerin inancını dile getirmenin bir yolunu bulduysa, Rasim Özdenören de modernist anlatım biçimleri içinde bize ait yaşantıları kaleme döktü. Bize ait yaşantılar ne demek? *Denize Açılan Kapı* adlı eseri bunun en güzel örneğidir. Tasavvuf tarihimiz içinde şekillenmiş belki de “keramet” denebilecek yaşantılar ancak erbabının anlayabileceği bir gizlilikle bu eserde dışlaştı. Ya da Maraş yerelinde hayat bulan insanlık hâlleri evrensel bir dile aktarıldı. Ayrıca şunu da belirtmek isterim: Özdenören teorisyendi. Kendisinden sonra edebiyata girecek olan kalemli, teorisyen tarafıyla da çok etkiledi. Bu da onu özgün kılar. Elbette *Ruhun Malzemeleri* bu bağlamda önem kazanır.

2. 1988 yılıydı. Lisede idim. Arkadaşımın elinde *Gül Yetiştiren Adam*’ı görmüştüm. Dil beni şaşırttı. “Müstamel” denen ve artık eskimiş bir dilden çok uzakta, başlangıçta anlaşılması bir hayli zor gibi gelen bir dildi bu. Ama bu zorluk bizi kendine çekti. Elbette *Hastalar ve Işıklar*’ı da okudum ve başlangıçta bir şey anlamadım. Ama anlamak değil anlamamak daha çekicidir. Bugünün klasik eserleri dünün aykırı eserleridir.

3. *Hışırta* kitabı olabilir. *Denize Açılan Kapı* olabilir. *Ruhun Malzemeleri* olabilir.

4. Öyküleri için kronolojik olmayan bir okuma programı öneririm. *Çözülme* en başta okunmalı. Neden mi? *Hastalar ve Işıklar* zordur. *Çarpılmışlar* -yeni başlayanlar için- zordur. Ama *Çok Sesli Bir Ölüm* nispeten daha kolaydır. *Gül Yetiştiren Adam* ise bütün önemine rağmen algılanması zor bir kitaptır. İçeriği ne kadar önemliyse anlatımı da öylesine ayrıksı... Denemelerine gelirse... Bence yazılış sırasına göre okunmalıdır. Özdenören denemeciliği, Türkiye’nin değişimi ve yazarın gelişimi bağlamında değişmiştir. Türk denemeciliğinin en özgün kalemlerinden biridir Özdenören. Dile büyük önem verir.

Abdullah Uçman:

1. Rasim Özdenören, öncelikle, 70’li yıllardan bugüne giderek gelişen ve zenginleşen yeni Türk hikâyeciliğinin ilk akla gelen isimlerinden biridir. Benim için o, her şeyden önce hikâyecilikte tamamen kendine özgü anlatım biçimi, ele alıp işlediği konular, hikâyelerini anlattığı kahramanlar ve okuyucunun zihinde oluşturduğu farklı imaj dünyası ile belli bir merhaleyi aşmış, adını edebiyat tarihine geçirmiş önemli bir isimdir. Tabii bütün bu özellikleriyle birlikte, birkaç isim hariç, onu çağdaşı diğer hikâyecilerden ayıran en önemli vasfı, İslami ve yerli bir duyarlığa sahip oluşudur. Onun, hikâyelerinde gerek anlattığı olaylar gerekse canlandırdığı kahramanlar hep bu yönleriyle farklılık meydana getirir. Ancak o bunu yaparken, kalemini zorlamadan, son derece tabii bir şekilde gerçekleştirir. Bence onu diğer hikâyecilerden ayıran ve farklı kılan da bu tarafıdır. Onun dünyasına girmiş dikkatli bir okuyucu, metnin al-

tında adını görmese de, gerek anlatım tarzından, gerekse anlattığı konulardan, Rasim Özdenören hikâyesini derhâl fark eder.

2. Rasim Özdenören adıyla ilk defa ne zaman ve nasıl karşılaştım, bunu tam olarak hatırlamıyorum ama büyük bir ihtimalle 70'li yıllarda, yani benim üniversitede okuduğum yıllarda olmalı. O yıllarda bizim için bir efsane olan Sezai Karakoç'un çıkardığı *Diriliş* dergisinde ya da Çağaloğlu'nda Millî Türk Talebe Birliğinin kitap kulübünden satın aldığım *Hastalar ve Işıklar* adlı ilk hikâye kitabıyla olabilir. O sırada oldukça mütevazı kitaplığıma koyduğum her yeni kitap gibi, muhtemelen Bekir Oğuzbaşaran'ın ya da rahmetli Mustafa Miya-soğlu'nun tavsiyesiyle satın aldığım *Hastalar ve Işıklar*'ı derhâl okumaya başlamış ama bu kitaptaki hikâyeleri benim öteden beri alışık olduğum ne Ömer Seyfettin'in hikâyelerine ne de Sait Faik hikâyelerine benzemediği için yadırgadığımı, daha doğrusu bir türlü havasına giremediğimi hatırlıyorum.

Hastalar ve Işıklar'ı son derece iyi niyetle okuma teşebbüsümünden sonra aradan belli bir zaman geçti; bu arada ben Haldun Taner, Tanpınar, Sabahattin Ali, Mustafa Kutlu, Şevket Bulut, Selim İleri, Füzûzan ve Tomris Uyar'ın hikâyelerini okuyarak başka hikâyecilerin dünyasına girdim. Yine bu sırada *Diriliş* kapanmış, Ankara'da Nuri Pakdil tarafından, yazarları arasında Rasim Özdenören'in de bulunduğu, *Edebiyat* dergisi yayınlanmaya başlamıştı. *Edebiyat* dergisinin Eylül 1972 sayısında Rasim Özdenören'in, 1978 yılında filme de çekilen, "Çözülme" adıyla oldukça uzun sayılabilecek bir hikâyesi yayımlandı.

Büyük boyda çıkan *Edebiyat* dergisinin tam sekiz sayfasını kaplayan bu hikâyede, adı belirtilmeyen bir Anadolu kasabasında beş kişilik bir ailenin dramını değişik bir biçimde ve farklı bir anlatım tekniğiyle anlatan Rasim Özdenören, önceki hikâyelerinden çok farklı, oldukça başarılı bir şekil ve anlatım denemesine girişmiş görünüyordu. O sırada benim de aralarından bulunduğum edebiyat heveslisi bir arkadaş gurubu olarak kendi aramızda günlerce bu hikâyeyi konuştuk. Geliştirildiği takdirde pekâlâ bir roman boyutuna ulaşabileceğine inandığım bu hikâye üzerine, o yılların önde gelen fikir ve edebiyat dergisi *Hareket*'te (Sayı 85-86, Ocak-Şubat 1973) "Romancıyı Müjdeleyen Bir Hikâye: Çözülme" adıyla bir değerlendirme yazısı yazdım. Galiba benim yazımın da "Çözülme"nin geniş bir okuyucu çevresinde ilgi uyandırmasında küçük de olsa bir katkısı oldu. Bu arada, Rasim Özdenören, yazım dolayısıyla, hem beni tebrik eden hem de teşekkür mahiyetinde kısa bir mektup gönderdi. Aynı yıl, *Edebiyat* dergisinin Nisan-Mayıs sayısında "Çok Sesli Bir Ölüm" adlı hikâyesi ile *Çözülme* adlı hikâye kitabı yayımlandı. Arkasından ben de, "Çok Sesli Bir Ölüm" de dâhil olmak üzere, hem *Hastalar ve Işıklar*'daki hem de *Çözülme*'deki hikâyeler üzerine daha kapsamlı "Hikâyemizde Gelişim" adıyla bir yazı hazırladım ve bu incelemem Nuri Pakdil tarafından *Edebiyat* dergisinde yayımlandı (4. Dönem, Sayı 5, Kasım 1973).

1974'de *Çok Sesli Bir Ölüm*, 1977'de *Çarpılmışlar* çıktı. Değerli bir hatıra olarak hâlâ muhafaza ettiğim, Rasim Özdenören, 9 Eylül 1974 tarihinde "Kardeşim

Abdullah Uçman'a" ithafıyla, *Çok Sesli Bir Ölüm*'ü imzalayarak adresime gönderme nezaketini göstermişti.

Hafızam beni yanıltmıyorsa, yine bu yıllarda, bir vesileyle İstanbul'a geldiği bir yaz günü, Atasoy Müftüoğlu vasıtasıyla, Rasim Özdenören'le bizzat tanıştım. Daha sonraki tarihlerde bir defa Beyazıt'ta, Beyazsaray'da Enderun Kitabevi'nde, Üsküdar'da Halûk Göbülük'ün nalbur dükkânında karşılaştık ve ayaküstü sohbet ettik. Bu tarihten sonra artık o bizim "Rasim ağabeyimiz" olmuştu. İstanbul'da hemen her karşılaşmamızda daha uzun boylu konuşup sohbet edebilmek için beni Ankara'ya evine davet ederdi ama nedense bu davete icabet etmem bir türlü mümkün olmadı.

Rasim ağabey tabii olarak yazmaya devam ediyordu. 1977'de *Çarpılmışlar*, 1979'da *Gül Yetiştiren Adam*, 1983'te de *Denize Açılan Kapı* yayımlandı. Rasim ağabey yine bu kitaplarını büyük bir incelikle "Kardeşim Abdullah Uçman'a sevgi ve dostlukla" diye imzalayarak gönderdi.

Daha sonraki yıllarda bazı toplantılarla Fethi Gemuhluoğlu, Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt'ın cenazelerinde karşılaştık. Rasim ağabeyle son defa bir araya gelmemiz Nisan 2012'de, Diyarbakır'da Dicle Üniversitesi tarafından "Uluslararası Sezai Karakoç Sempozyumu"nda oldu. Burada, protokol konuşmalarından sonra, aşağı yukarı bir saat kadar Ebubekir Eroğlu ile bir nevi söyleşi tarzında Sezai Karakoç'un şairliği, edebî kişiliği ile toplumsal işlevini bütün ayrıntılarıyla anlattı. Birkaç gün süren sempozyum süresince onunla Diyarbakır'da başka arkadaş ve meslektaşlarla birlikte hoş saatler geçirdik.

3. Bugün Türk edebiyatında hiç şüphesiz "Rasim Özdenören Hikâyeciliği" diye bir konudan rahatça söz edebiliriz. Benim okuduğum hikâyelerinde Rasim Özdenören'in genellikle Anadolu kasaba ve köylerinde cereyan eden birtakım trajik olayların veya durumların hikâye edildiğini söyleyebilirim. Onun için önemli olan, canlandırdığı kahramanların dış dünyalarını değil, iç dünyaları ve yaşadıkları trajedidir. Bu trajedi sadece kişisel hayatlarıyla ilgili değil, içinde yaşadıkları toplumla da doğrudan doğruya ilgilidir; toplumdaki çözülme ve travma ister istemez o toplumda yaşayan insanları da bir şekilde etkiler.

Rasim Özdenören hikâyelerinde bence dikkati çeken en önemli husus, yazarın üslubu, yani anlatım biçimidir. Bu anlatımda okuyucuyu içten içe saran, en küçük ayrıntıyı dahi ihmal etmeyen, hayatı bir bütün olarak hikâye etme gayretindeki bir yazarın yer yer şiirsel diyebileceğimiz anlatım tarzı hâkimdir. Onun hikâyelerinde insan, insanın macerası, insanın trajedisi, insanın hayat-taki duruşu ön planda gelir. Dolayısıyla beni en çok etkileyen metinleri "Çözülme" ile "Aile" ve "Çok Sesli Bir Ölüm" oldu diyebilirim.

4. Bir yazar hakkında genel bir değerlendirme yapabilmek için şüphesiz onun bütün eserlerini, yani külliyatını okumak gerekir. Bunun için de yazarın yazı hayatındaki gelişme çizgisini takip edebilmek bakımından eserlerini kronolojik sırayla okumak daha iyi olur. Rasim Özdenören'in hikâye dünyasına gi-

rebilmek için bence yine *Çözülme* ile *Çok Sesli Bir Ölüm*'den başlamanın; daha sonra sırayla *Çarpılmışlar*, *Denize Açılan Kapı*, *Kuyu* ve diğer hikâye kitaplarını okumaya devam etmenin daha isabetli olacağı kanaatindeyim.

Ali Haydar Haksal:

1. Rasim Özdenören'in Türk edebiyatındaki yeri, modern metafizik yoğunluğu ve gerilimi olan, bir bakıma başlangıç öyküsüdür.

Türk edebiyatının ve şiirinin aruzdan sonra hece, hecenin tıkanıklığından sonra bir çıkış olan I. Yeni şiiri, sonrasında II. Yeni şiiri ve sonrasında dönemi var. Sezai Karakoç'un II. Yeni'ye öncülük etmesi bir yeniliktir. II. Yeni'nin materyalist bir öz taşıması, yöneliminin bunda ağırlık kazanmasıyla Sezai Karakoç onlardan ayrılır. Onlarla birlikte anılmak istemez. Bu dönem ve sonrasında edebiyat ortamına egemen olan aynı anlayışın, toplumcu gerçeğin öykü ve romanda ağırlık kazanması söz konusu.

Diriliş Ekolü'nün oluşumu döneminde yer alan Rasim Özdenören öyküsü de, "Toplumcu Gerçekçilik"ten kurtuluşu, yeni öykünün damarını yakalaması önemli bir özelliği.

Kentleşme ve giderek az da olsa sanayileşmenin etkilerinin belirlediği bir zamanda Sezai Karakoç'un "Kasaba Edebiyatı" tanımı içinde yer almaya başlaması bir başlangıç. *Hastalar ve Işıklar* öykü kitabında yer alan metinlerinin bu ruha uygun oluşu söz konusu akımın önemli başlangıç örneklerinden. "Kasaba Edebiyatı" ve kasaba ruhunun, atmosferinin oluşum süreci olarak görülmeli. Böyle olunca şiirde II. Yeni döneminin öyküde de aynı değişim ve dönüşümün etkilerini Rasim Özdenören'de görüyoruz. Adnan Özyalçın ve döneminin diğer öykü yazarlarının, işçi, köylü, emekçi, patron, ağa, gibi sınırlanmış alanlara yönelmez. O etkilere kapılmaz. Köy romanı ve öyküsünün ağırlık kazandığı bir zamanda yazıyor Rasim Özdenören. Sait Faik'in, samimi içten ama sıradan düz anlatımından uzak. Ömer Seyfettin izleğinde hiç değil.

Hastalar ve Işıklar öykülerinden sonra *Çözülme* ile *Çok Sesli Bir Ölüm* aynı ruhu daha derinleştiriyor. Biraz da hem hayatın içinde yer alan değişimlerin etkileri gözlemlenir, hem de o gerilimini derinleştirir.

Rasim Özdenören öyküsünün dönemleri var. Bunlar; *Hastalar ve Işıklar* ile başlayan, kısmen *Çözülme* ve *Çok Sesli Bir Ölüm* ile genişleyen ve açılan bir daire oluyor. Buna ilk dönemi denilebilir. Ölüm imgesinin insan hayatının gerçekliğindeki metafizik gerilim, hayatın doğası gereği ağırlık kazanıyor. Bu, sıradanlaşan bir hayatın ölümle olan devamı ve sonrasında bir yeniliği. Bir Müslüman insanın bulunduğu düşünce ve kültür ortamının doğal yansımalarını taşıyor.

Çarpılmışlar öykü toplamıyla hem modern tarz ve anlatım hem de üslup bakımından bir diğer yenilik. İnsanı öykü içinde tutan, soluk aldırmandan soluk so-

luğa, dikkatli, metinden kopmadan okunmayı gerekli kılan yeni bir tarz. Onun öyküsünün hamleler dönemidir de bu eser.

Denize Açılan Kapı öyküleri bir diğer yeni açılımı. Tasavvufi hayatın belirginleştiği, giderek de derinleştiği bir öykü sürecidir. Hem tasavvufi hem felsefi gerilimin yoğunluğun iyice kökleştiği bir öykü süreci. Rasim Özdenören'de tasavvuf veya geleneksel düşünüş bir öykünme değil bir yaşanmışlık ruhu taşır. Bunlar çeşni olsun ya da bir başka renk olsun diye değil hayatın kendi doğasının gereğidirler. Hani, şöyle de ifade edebiliriz. Geleneksel şiirimizin öz ruhundan beslenen ve özü taşıyan Sezai Karakoç ve sonrasının sanat ve estetiğinin doğal gereği olarak oluşması gibi. Gelenek bir malzeme, özenme ve öykünme değil bir yaşanmışlık olur. Rasim Özdenören öyküsü için bu geçerli bir durum.

Bu bağlamda bakıldığında daha ileri bir hamle olarak *Hışırta* ile başlayan, *Kuyu*, *Toz* gibi öykülerinde bir doruğa doğru tırmanır. Kendi öyküsünün zirvesini oluşturur. Bu, daha çok *Kuyu* öyküsünde kendini bulur. Bir solukta nehir öykü tarzının kendi içinde katmanlarını oluşturur. Sıradan, düz anlatımlı bir öykü toplamı değil, okuru da şaşırtan, kendi içinde öykünen öyküye geçişi sağlayan, okuru yeni öyküler biriktirmeye neden olan metinler olarak ortaya çıkar. Yer yer kimi göndermelerle düşünce sırtmadan, hissettirerek bir duygu yaşatır. Geleneksel hayat anlayışının bazen biraz tutucu ve kapalı gibi olan durumlara karşı cesur hamleleri olan öyküler oluşturur. Cinselliği, pornografinin sıradanlığına düşmeden, insan hayatındaki doğal oluşa dönük hamleleri ile anlatır. *Kuyu* öyküsünde iki Zeliha ve iki Yusuf var. Bunlar, kendi dönemlerinin insanlarıdır. Ama insandırlar. İnsani zaaflarının yansımalarının anlatıları estetik özü üst düzeyde tutan ama bir gerçeği gerçeklik ile ortaya koyan zirve öyküler.

Gül Yetiştiren Adam öykü/roman toplamında Batı ile Doğu insanının gerilimleri, yaşanmışlıkları, modernizm ile geleneksel hayatın çatışmalarının olduğu bir toplam. 1970'li yılların öncesi ve sonrası değişim ve dönüşümlerinin etkilerin yoğun ele alındığı bir eser. Değişen ve dönüşen bir dünya var. Bunun insandaki yansımaları ve etkileri oldukça hızlı.

Son dönemi olan *İmkânsız Öyküler*'de, kısa, okuru şaşırtan, öykü içi hamleleri olan bazen denemeye kaçan bazen de denemeden öyküye geçiş yapan vurucu öyküler. Öykülerin içindeki şimşek çakışı yalımların insandaki yansımaları ve etkileri okur için beklenmedik bir durumdur ve şaşırtıcıdır. Öyküsünün dilini, anlatımını, kurgusunu kendi içinde belirleyen bir yazardır Rasim Özdenören. Kurallara uymayan öyküsünün kuralını da oluşturan bir bakışa sahip.

Öyküde modern Türk edebiyatında olduğu gibi dünya edebiyatında da farklı bir açılım kazandırır.

2. 1970'li yılların başında Rasim Özdenören öyküsün tanıdım. Elazığ'da İmam Hatip Okulunda öğrenci ve bir başıma iken. Okuma tutkumun çok yoğun olduğu maymun iştahlılıkla sağa sola saldırdığım dönemlerim. Toplum-

cu gerçekçi kimi yazarları da okuduğum dönemlerim. Bir öğretmenimin beni İslam Kitabevi'ne götürüp Necip Fazıl ile Sezai Karakoç kitaplarını aldırması, o kitapçıya dadanmam, *Edebiyat* dergisi yayınlarını tanımam bir başlangıç oldu benim için. Bir yanda *Diriliş* bir yanda *Edebiyat* dergileri, bir diğer yanda *Varlık*, *Hareket*, *Türk Edebiyatı*, *Hisar* gibi dergilerin olduğu dönem. Ben *Diriliş* ve *Edebiyat* odaklı bir okumaya yöneldim. Yaşar Kemal'in *İnce Memed*, Bekir Yıldız'ın *Kaçakçı Şahan*, *Reşo Ağa*, Maksim Gorki'nin *Ana* roman ve öykülerini okuduğum dönemim. Ben bir köy çocuğuyum, orakla ekin, tırpanla ot biçiyorum, dağda bayırda odun kesiyorum, karasaban ile çift sürüyorum, çobanlık yapıyorum. Okuduğum toplumcu gerçekçi diye tanımlanan eserler ile benim ruh dünyam örtüşmedi, yabancı geldi. Onlarda hem abartı vardı hem de kimi gerçekler yok gibiydi. Tamamen metafizikten yoksun, köyündeki imamın ve benzerlerini tanımlanması deyim yerindeyse "öcü" gibi görünmesi, o insanların başka varlıklarmış gibi anlatılması tuhaftı. Ben cuma günleri tarladaki işimi bırakıp camiye koşan, orucun tutan köy hayatının bütün ağırlıklarını yaşayan biriydim. Söz konusu anlatılar bambaşka bir dünya çiziyorlardı. Gerek *Diriliş* gerek *Edebiyat* dergilerini ve onlardaki öyküleri okumamla kendimi buldum diyebilirim. Rasim Özdenören'in *Hastalar ve Işıklar*, *Çözülme*, *Çok Sesli Bir Ölüm*, Cahit Zarifoğlu'nun *İns* öyküleri benim öykülerimdi, beni anlatan öykülerdi. Onlardan etkilenerek öyküler yazdım. 1973 yılında "Tıkırtı" başlıklı öyküm *Millî Gazete*'nin açtığı yarışmada ödül aldı ve yayımlandı. Bu, benim başlangıcım oldu. O damarda kendimi buldum. 1980 yılında *Mavera* dergisine götürdüğüm ve yayımlanan öykülerim bu özü taşır. *Diriliş* ve *Edebiyat* dergisi yazarlarının izleğinde kendimi bulmam ile oluştu.

Öyküde Rasim Özdenören ustamdır. Çıkış ve başlangıcımdır, diyebilirim. Gerçi o dönemlerde çok geniş okumalar yapıyordum. Klasik ve modern dünya edebiyatının hemen bütün yazarlarını da okuyorum. Dostoyevski, Tolstoy, Balzac, Camus, Sartre, A. de Saint-Exupéry, Knut Hamsun gibi ilk aklıma gelen yazarların eserlerini sıkı okuyorum. Knut Hamsun'un üç ciltlik eserini okuyunca bizim toplumcu gerçekçi yazarlardan daha gerçekliği olan bir yazar olarak keşfettim. *Dünya Nimeti* ve *Açlık* gibi. Bir Müslüman anlatıcı olarak kendimi bu ana izlekte buldum. Aynı rezonans üzerinde bulunuyoruz ama tarzlarımız birbirinden çok farklıdır.

3. Ben bütün olarak bakarım. Tek tek şu öykü, şu eser dememin bir anlamı yok. Her metni benim için özel ve değerlidir.

4. Bir liste yapma eğiliminde değilim. Okur kendisi keşfetsin. Eserinde kendini buluyorsa derinleşsin ve okusun. Okuru yönlendirmek istemem. Her okurun kendini bulacağı bir yer, bir metin, bir ışık olabilir. Çünkü zengin bir içyapısı var Rasim Özdenören öyküsünün.

Ali Işık:

1. Rasim Özdenören gençliğinden itibaren edebiyatın merkezinde nefes alıp veren bir yazardı. Nitelikli ürünler verdi. Edebiyat tarihçileri onun hakkını elbette tespit edeceklerdir. Kenara köşeye çekilen bir yazar değildi. Edebiyatçıların ve okurlarının yakınındaydı. Birçoğuyla da ilgilendi yol gösterdi.

Öykülerindeki derin ruh analizleri, denemelerindeki kuşatıcılık ve edebiyattaki ısrarı onu birçok yazardan ayırdığını düşünüyorum. Öyküsünü her kitabında biçimsel ve tematik olarak yenileyip zenginleştirmiş olması ona hep genç bir yazar muamelesi yapılacağını düşündürüyor bana.

2. Rasim Özdenören’le lise yıllarımda tanıştım. Çevremdeki arkadaşların adını sık sık andığını hatırlıyorum. İlk okuduğum kitabı *Gül Yetiştiren Adam* oldu. Sonraki yıllarda öykülerinin tamamını bazılarını birkaç kez okudum. İlk okuduğum denem kitabı *Ruhun Malzemeleri*’ydi. Çok iyi gelmişti bana. Sonra *Red Yazıları*, *Yüzler*, *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* ve diğerleri...

3. *Toz* öykü kitabı ve özellikle “Toz” öyküsü.

4. Öykülerine *Hastalar ve Işıklar*’dan, denemelerine *Ruhun Malzemeleri*’nden başlayabilirler.

Bahtiyar Aslan:

1. Bildiğiniz gibi Rasim Özdenören 1940 doğumludur. İlk hikâyesini 1957 yılında yayınlamıştır. Vefatını esas alacak olursak 65 yıllık bir yazı hayatından bahsediyoruz demektir. Bu 65 yılın her yılına tek bir deneme yahut hikâye bile düşse ciddi bir yekûna tekabül eder. Oldukça uzun ve bereketli bir yazı hayatından söz ediyoruz. Bunun altını çizmek lazım evvela. Bunun yanı sıra Türkiye’nin bu 65 yıllık dilimde geçirdiği sosyolojik ve tarihî macerayı tahlil etmek ve bu yazı hayatını bu tarihî dilimin içinde değerlendirmek lazım. Onun ilk hikâyesini yayınladığı yıl 1960 İhtilali’nin hazırlıklarının yapıldığı sürece denk geliyor. Öte yandan modern Türkiye’nin yöneldiği istikamet, benimsediği kültür ve medeniyet hatta ahlak anlayışı, Türk toplumunun tarihten getirdiği bir birikimle sarsılmakta, yürürlüğe konulan projeye karşı bir direniş gittikçe güç kazanmaktadır. *Büyük Doğu* tecrübesiyle edebiyat ve düşünce hayatına taşınan bu direniş ruhu, gidip Maraş’ta bir öğrenci olan Rasim Özdenören ve arkadaşlarını da bulacaktır. Ardından da *Diriliş* ve Sezai Karakoç... Türkiye’nin yaşadığı siyasi ve kültürel çalkantının nabzını tutmaya çalışan ve Batı’yı değil Doğu’yu merkeze alan, geleneğe vurgu yapan ve birbirinden pek de farklı olmayan bu iki okul Özdenören’in sanatını ve düşüncesini derinden etkileyecektir. Onun hikâyeciliği yahut denemeciliği bu iki okuldan bağımsız düşünülemez. Dolayısıyla lafı dolaştırmadan söylemek gerekirse Rasim Özdenören, zor zamanlarda milleti ve milletin mukaddesatını savunan, Müslüman olmaya vurgu yapan bir düşüncenin mensubudur. Bu düşünce tıpkı Âkif için

söz konusu olduğu gibi bakışlarını “Asr-ı Saadet”e çevirmişti. Gelecek tasavvurları da, toplum tasavvurları da bu kaynaktan besleniyordu. Özdenören’in düşüncesi ve estetiği böyle bir atmosferde şekillendi. Ancak hikâye estetiği geleneksele hemen hemen hiç açık değildir. Batı’nın önemli yazarlarını iyi okumuş (Dostoyevski ve Faulkner gibi) ve onların hikâye tekniğinden yararlanmış bir yazardan söz ediyoruz. Bu da onu düşünsel olarak ötelediği isimleri estetik olarak benimseyebilen özel bir yazar yapmaya yeter diye düşünüyorum.

Diğer yazarlardan farklı kılan özelliklerini irdelemek gerçekten başlı başına bir çalışma konusudur. Ama şu kadarını söylemek yeterli olur kanaatindeyim: Bir Rasim Özdenören hikâyesinden bahsedilebiliyorsa bu onun hiç değilse üslup açısından bir farklılığının, özgünlüğünün olduğunu gösterir. Esasen sanatçının da birincil amacı bu olmalıdır. Özdenören, sürekli derinleşen, düşüncenin farklı boyutlarını yoklayan, felsefi ve psikolojik sorgulamalarla zenginleşen bir dile sahiptir. Hikâye kişileri yalın kişiler değildir bu yüzden. Derinlikleri olan, çok boyutlu (sosyolojik ve psikolojik hatta politik, mistik kişilikler) kişilerdir bunlar. İnsan, onun eserlerinde farklı yönleriyle görünür. Bireyi erdemleriyle, zaaflarıyla, gerçekleri ve tutkularıyla teşrih masasına yatırma konusunda gerçekten usta bir yazardır. Denemeleri için de çok şey söylemek mümkündür elbette. Fakat dille ilgili tutumuna da işaret ederek cevabımı tamamlamak istiyorum. Özdenören, devrinde yaşanan dil tartışmalarına hiç ehemmiyet vermeyen ender yazarlardan biridir. Kelime tercihlerinde belli bir ideolojik tutum yoktur. Mesela Nuri Pakdil ile yan yana okunursa dil konusundaki tutumunun daha iyi anlaşılabilirliğini düşünüyorum. Anlattığı olaya ve atmosfere bağlı olarak halk söyleyişlerine, arkaik sayılabilecek kelimeleri de, bir dönem “uydurma” olarak değerlendirilen kelimeleri de komplekse kapılmadan kullanır. Onun için önemli olan konuyu iyi anlatmaktır.

2. Liseyi Kahramanmaraş’ta okudum. O sıralarda *Çok Sesli Bir Ölüm*’ün adını duymuştum bir arkadaşımдан. Filminin çekileceğinden yahut da çekildiğinden bahsediyordu. Doğrusu eserin adı çok dikkatimi çekmişti. O sıralar Necip Fazıl’ın sarsıcı üslubuna tutkun bir acemi okuyucuydum. İsimdeki farklılığı da bu okuma tecrübelerimle sezdiğimi düşünüyorum şimdi. Bu vesileyle *Çok Sesli Bir Ölüm*’ü okumuştum. Fakat daha sonra taşranın imkânsızlıklarından ötürü uzun yıllar başka bir kitabını bulmak ve okumak nasip olmadı. Üniversiteyi de taşrada okudum ve gerçekten o yıllarda kitap temini büyük bir dertti. Dolayısıyla hikâyelerini biraz geç okumak gibi bir suçum var. Ama hakkında daha önce birkaç yazı yazmam ve birkaç konuşma yapmam hasebiyle eserlerini tekrar tekrar okuduğum bir yazar olduğunu söylemek isterim. Hakkında çok sayıda yazarın ve okurunun iştirakiyle bir de onur gecesi düzenlemiştim. Bunlar bahs-i diğer. Ama ilk baştan itibaren -bilimsel izah etmek şart değil- eserlerinde beni çeken bir şeyler bulmuş olmalıyım. Bazı hikâyelerinin geçtiği mekânı iyi biliyor oluşum -ikimiz de Kahramanmaraşlıyız- ve eserlerindeki derinlik beni diğer eserlerine yöneltti galiba.

3. Buna bir çırpıda cevap vermek zor. Çünkü farklı dönemlerde farklı metinlerinden etkilendiğimi düşünüyorum. Mesela yalnız yaşadığım, kiralık evlerin birinden ötekine taşındığım günler *Çözülme* beni çok etkilemiştir. Bugün rahatlıkla *Denize Açılan Kapı* diyebilirim.

4. Elbette *Hastalar ve Işıklar*.

Hasibe Çerko:

1. Rasim Özdenören'in öykü dili sınır tanımayan bir biçimden ve derin bir yaşam deneyiminden yükselmekte. Bana kalırsa bu durum Rasim Özdenören öykülerindeki imge zenginliğinin, heyecanlı, enerjik ve hareketli anlatımın kaynağıdır. Onun yüreктen kopup gelen samimi üslubu öykülerinin ele avuca gelmezliğini doğuruyor.

Diyebilirim ki, modern toplumun dayandığı sınırı, açmazlarını, yabancılaşmanın acı gerçeğini kavrayış zenginliğiyle, diğer yandan açmazları öykülerine taşıırken kullandığı evrensel motiflerle öykücülüğümüzde Özdenören, çok farklı bir yerde.

Ayrıntının, insancıl hissedişlerin, çok hoş imgesel doku içinde açılanan savruluşların, incelikli tasvir atmosferinin ustası olarak; öykülerinde bağımsızlığın ve hakikatin, savruluşların ve bağlanışların, yüksek insani duyarlıkların ve tuhafın en güzel biçimlerini sergilemiş bir öykücü olarak yerini aldı edebiyat dünyamızda.

Ayrıca olgunluk seviyesi yüksek bir tabiilikle geleneği yorumlayış gücüyle, içine hapseden yoğun kıvrımlı, anlamlı, tutkulu, zarif tasvirlerle yarattığı aurayla bu dünyayı etkilemeye devam edecektir o.

Özdenören'in, dilin ve toplumsalın sınırlarına hapsolmayan gizemli, absürt, derin bir varoluşsal hissedişle gerçekleştirdiği uç örnekleri, ustanın ifade biçimlerindeki örtük varoluşsal çizgisi, cesareti, kişisel deneyiminin doruğundaki canlı öyküleri apaçık günümüz öyküsünü beslemiştir ve beslemeye devam edecektir. Ayrıca, öykülerinde öznenin parçalanışı ve nesnenin kişisel bir değer alışı, tekrarcı yapaylığa karşı geliştirdiği tarzları-tarzcılığı özgündür. *Hastalar ve Işıklar*'ı, *Toz*'u, *Kuyu*'yu, *Hışır*'ı'yı hemen burada anabilirim.

Ne ki Rasim Özdenören'in Türk öykücülüğünde öncü kalem olduğunu bilmek yetmiyor. Sıkı dil işçiliğinden, anlatım biçimlerinden, orijinal karakterlerinin çatışkılarında, alegorilerinden, dolambaçlardan, tüm insan anlayışı üzerinde izini bırakmış olan örtük dilinden, kelimelerindeki acı veren sevinçten kısaca sanatının giz dolu doğasından da haberdar olmalıyız. Her şeyden evvel Rasim Özdenören insanları dönüştürücü deniz gibi kucaklayan tarihî bir kişiliktir. Zira öykülerine iç dünyasının kutlu olgunluk kokuları sinmiş nadir ediplerdendi ve bir dünya öykücüsüydü o: evrenin tutuşan güçleri başka bir cömertlikle sundu kelimelerle somutlaşan incilerini ona. İnsan şöyle açıp

gözünü görse, “baksa ne kadar sade” derdi yaşadığı hayata ve kendine ama öykülerindeki karakterler üzerinden dile getirdiği heyecanların, coşkuların sınırı yoktu. Merhamet yükseliyordu o coşkulardan. Onun insani nitelikleri bambaşka bir seviyede kuşatıyordu insanı. Yalnızlık körü olup etrafını bir tül perdesinin ardından görmedi. Beklentisizce, tevazu içerisinde çalıştı.

Rasim Özdenören’i başka yazarlardan ayıran karakteristiğinden biri; ileriye gören dehasıyla birlikte son derece hakşinas bir duruş sergilemesi, edebiyat sanat eserlerini bir dostla konuşur gibi sevgiyle okuyup değerlendirmesi, edebiyatla uzak ve yakın herkesi kucaklayacak kadar zengin eleştiri geleneğine sahip oluşu, nezaketi, bilgelikle yoğrulmuş derin tecrübesinden hasıl olan üretkenlik ve manevi zenginliği, şefkat yüklü doğasıdır.

2. Üniversite döneminde ilkin *Denize Açılan Kapı* yolumu kesti. Ne vakit nereden aldığımı hatırlamıyorum ama kitaplığımda duruyordu ve bir akşam diğer kitaplar arasından çekip aldım onu. Gece boyunca şaşkınlıkla, merak içerisinde okuduğumu hatırlıyorum.

Su gibi berrak, canlı, değişime açık, çok şaşırtıcı bir edebî şuurla tanışmıştım. Tıpkı “Toz” öyküsündeki gibi edebî akışın göbeğinde çiçeklenmeye devam ediyordu bu şuur. Ruhun her eserle simgeleşmesinin keyfiyeti başka başkaydı; çeşit çeşit biçime girmenin, aranmamış mekânlarda dolaşmanın, yükselip acı çekmenin, hissetmenin tadını almıştım. Sonunda çiçek kokulu bir ocağı, duru bir çeşmeyi hatırlamanın, içinde bilinmez bir sevinç duymanın tadı bambaşkaydı. Metinlerine yönelmeme neden olarak bunları ve daha pek çok şeyi sayabilirim.

Mesela, *Hastalar ve Işıklar*’daki o diri kelimelerle ördüğü düşsel öykülerine hayran olmuş, tekrar tekrar okumuştum. Dış dünyadaki resimlerin, görünüşlerin başkalaştığı, sanatçının muhayyilesinde mantık kurallarının ters yüz hâle geldiği bir eserd. Her biri diğerinin yaşamı ve ölümü olan öykü karakterleri bitmeyen bir düşün içinde hareket ediyor ve olaylar hep bu düşsel dünyada yaşanıyormuş gibiydi. Alt akıntıyı oluşturan yabancılaşma sıradan bir anlatımla açıklanamayacak kadar hisli bir imgeleme dışı vurulurken yabancılaşana duyulan kırgınlık, hayal kırıklığı ve coşku, bütün bir atmosferi belirliyordu. “Çark”, “Ricat”, “Kan Otları” adlı öyküler, ayrıca *Toz* kitabının içerisinde yer alan “Gece” öyküsü bu imgenin farklı derinliklerini oldukça öznel ve kesin bir şiirsel esrimeyle açmılıyordu.

Kendi biçimini kendi kurmuş, sanatçının üslup araçlarını kendiliğindenlik içersinde kullandığı öykülerden sayısız cümle örnekleri verilebilir, fakat zaten karakteristik sanat bir bütün teşkil ediyor. *Hastalar ve Işıklar*, *Denize Açılan Kapı* ve *Toz* kitaplarındaki öykülerinden yola çıkarak, her biri kendi içinde bütünlüğü olan imgesel bağı kurmuş büyümlü öykülerdi ve insanın dünyadaki masalsı varoluşu öykülerin temel imgesinin tepesinde yer tutuyordu. Dünyadaki nesnelerin zihinsel resim, kopya ya da tasarımı çok canlı tasvirlerle dönüştürülüyor ve öznellik kazanıyordu bu öykülerde. Burada esas belirleyi-

ci mefhum, yaratıcı imgelem, resimlemedeki özgelikti. Modern bilimin ve modern dünyanın görüş açısından çıkardığı canlı ayrıntılar dikkat çekecek ölçüde bir esrimeye tabiydi, hayat içerisindeki akış, sanatçının imgeleminde başka bir derinliğe bürünmekteydi. Öykülerin geçişli atmosferinde üslup araçları başlı başına orijinal ve canlıydı, örneğin soyutu ve var bulunmayan metne dâhil edişi kusursuz bir doğallık içeriyordu. Gizem vardı, bitmemişlik duygusu had safhadaydı.

3. Hastalar ve Işıklar kitabı en çok etkilendiğim Rasim Özdenören öyküsü olmuştur. Bilhassa “Profil” öyküsü. “I. Akşam”, “II. Düş”, “III. İlyas Konuşuyor”, “IV. Uyanış”, “V. Düşün Sonu”, ara başlıklarıyla beş bölümden oluşuyor. “Profil”, bu beş bölümden oluşan çizgilerle tamamlanıyor veya tamamlanmayı okurun imgelemine bırakıyor.

4. Bence bir sıra takip edilmesi gerekmiyor. Herhangi bir kitaptan başlayabilirler.

Hayriye Ünal:

1. Çok erken yaşlarında edebiyata sahici bir ilgi duyarak serüveni başlamış bir yazar Özdenören. Vefatına kadar da bu sahici ilgiyi sürdürdü. Bunun son 10 yılına yakından tanık oldum. Onu tanıdığım, okuduğum pek çok edebiyatçıdan farklı kılan en önemli özelliği birçok malumatın yanı sıra felsefeyi iyi bilmesidir. Duyuşunu, yaklaşımlarını bu bilgi zemini üzerine kurar. İkinci bir etken de hukukçu oluşudur. Bu iki bilgi türü, Özdenören’i birçok gereksizlikten arındırmış ve onu “insan”ı yalın şekilde ve “olduğu gibi” kavrayacak şekilde donatmıştır. Ona, her yaştan ve meşrepten insana yakınlaşma kabiliyeti yüklemiştir. Dolayısıyla bir yazar olarak en temel malzemesi olan insanı ön yargısızca tanıması, insanların iç dünyasına erişme konusundaki mahareti Rasim Bey’in öykü serüvenini de biricikleştirmiştir. Bu ürün toplamına yazınsal bir sıfat yakıştırmak gerekirse “çoksesli” (heteroglot) denebilir.

2. Rasim Özdenören’i metinlerinden önce kişi olarak, dost olarak tanıdım. Nezaketi, ilgisi ve bana yaklaşımıyla ilgimi çekti. Derin bir sevgi bağı kuruldu aramızda. Gerek ona veya bana gerekse başkalarına ait edebî metinlere birlikte bakar, çözümlemeler yapardık. Beş yıl da mesai arkadaşlığı yaptık. İş ahlakına dair birçok incelik öğrenmişimdir kendisinden. Bu süreçte onunla çeşitli platformlarda söyleşiler yaptım, bunlara hazırlık yaparken metinlerini dikkatle inceledim. Siyasi yazıları için bir şey diyemem, alanım dışı. Ancak edebî metinlerini ve öykülerini üst düzey bir yazınsal bilinçle oluşturduğunu gördüm. Türk edebiyatına hâkim olduğu kadar dünya edebiyatına da hâkimdi. Dil beraklığı ve ustalığı beni hep çekmiştir.

3. En beğendiğim kitabı *Hışırta* idi. Ben bir bütün olarak Özdenören’in “beğeni”sinden ve estetik yargıya varışından etkilendim. Coleridge şairin işini şöyle tanımlar: “Kendisi hakkında yargıya varılırken müracaat edilecek beğeniyi

yaratmak.” Özdenören de tıpkı bir şair gibi beğeni yaratmıştır. Ancak bunun edebî kamuoyu tarafından takip -ve takdir- edilebildiğinden emin değilim. Son yıllarda popülerleşmesi ile birlikte bir başka Rasim Özdenören algısı daha oluştu, umarım bu gürültüde öyküsünün poetikasının izi kaybedilmez. Bu sözcüğü -poetika- kasıtlı kullandım. Çünkü Özdenören, tüm yazınsal alana “poetika” olarak bakardı, tıpkı Adorno gibi. Kendi ana türü olan öykü dışındaki türlere de hâkimdi. Eleştirel gözle okuyup iyi şiiri, vasattan ayırt ederdi.

4. İz Yayıncılık, 2017’de *Elli Yılın Öyküsü* adı altında Özdenören’in tüm öykülerini tek ciltte toplamıştı. Okuyuculara önce ve ısrarla öyküleri okumalarını öneriyorum. Onu bir öykücü olarak yâd etmek, herhâlde ona en yakışanı budur. Ruhun esrarlı bölgelerinde dolaşır. Ancak denemelerine haksızlık etmek istemem. Denemeci Rasim Özdenören; tercihleriyle, sanat anlayışıyla, aşk anlayışı ile okuruna filozofça eşlik eder. Nesrin Türkçedeki önemli bir kalemidir. Analizci zekâsı, genel geçer yargılara farklı bir açıdan yaklaşabilmesi ile öncü ve yol açıcı bir yazar tutumu izlemiştir. Bu yazınsal mirası yerli yerince değerlendirmek, irdelemek, eleştirmek, edebiyatımız içindeki değerli konumunu tayin etmek, kanon oyunlarına ve “mahalle” insafına terk etmemek kritik bir görev olarak bizi (edebiyatçıları) bekliyor.

Hüseyin Akın:

1. Rasim Özdenören özgün bir hikâyecidir. Hikâyeyi en kestirme biçimde “anlatmak” olarak tanımlar. Ona göre öykü, öykü anlatmaktan ibarettir. O anlatıyı olay içerisinde değil an içerisinde gerçekleştirir. Kendi ifadesiyle bu “Bir bakışın, bir gülüşün hikâyesi”dir. Bu anlar öyle an içerisinde olup biten değil çoğalan ve genişleyen bir göz kırpması mesafesidir. Özdenören’i özgün kılan çerçevesiz, belirsiz, varlığı hissedilmeyen bir anlık zamanın hikâyesini anlatılabilirliği başarısında yatmaktadır. Hikâye olarak yazdıklarını öykü şeklinde yazdıklarından ayırır. Hikâyenin klasik ve özetlenebilir, öykünün ise modern ve özetlenemez olduğunu savunur. Özetlenemezlik modern öykünün karakteriyle ilgili bir özelliktir. Anın çeperlerine yapışmıştır. Bu yönüyle o ne olay öykücülerine benzer ne de durum öykücülerine. İnanmış insanın da trajikliği olabileceğini dışa dönük veya içe yönelik çatışma örnekleriyle bir vakia olarak kabul eder ve bunu öykülerinde yansıtmaktan çekinmez. Yer yer şiirsel ve alegorik anlatımıyla öykünün sınırlarını zorlaması da Özdenören’in “anlatmak” tanımına ne denli sadık kaldığının bir işareti olsa gerektir.

2. Rasim Özdenören’in İlk okuduğum kitabı *Hastalar ve Işıklar* oldu. *Hastalar ve Işıklar* kitabı ile kent hayatının varoşlara püskürdüğü yığınların arasında olduğumu fark ettim. Alışıldık geleneksel olay örgüsünün dışında bir anlatı hâkimdi. Öykü kişileri dış dünyada bunalıp içe doğru kaçır gibiydi. Nekaheti bekleyen bir hastanın hastane odasındaki sıkıntısına eş değer bir psikolojiydi bu. Ardından *Çözülme*, *Çok Sesli Bir Ölüm* ve *Gül Yetiştiren Adam* kitaplarına yöneldim. Özdenören 1960’lı yıllardan itibaren yazdığı bütün hikâyelerinde

ikircikli hayat ve modern insanın çoğalan yalnızlığını işlerken 1984 yılından itibaren de bu içe dönük huzursuzluğun dışa yönelik sebep ve çözüm yollarını denemeleriyle işlemeyi sürdürmüştür. Benim kuşağım Rasim Özdenören'in hikâyelerinde kendi iç ve dış sıkıntılarının kaynağını bulmuştur. Ben de öyle. Sadece hikâyelerinde değil Özdenören'in denemelerinde de isimlendirip tanımlamakla güçlük çektiğim buhranlarımın sebebine ve kaynağına ulaştım.

3. Doğrusunu isterseniz, üstadın yazdıklarını zihnimde tek bir metne indirmiş değilim. Rasim Özdenören gazete yazıları da dâhil olmak üzere takip edile- si bir yazardır. Dolayısıyla bütün yazdıklarını birbiriyle insicamlı görüyorum. Özellikle beni yaşadığım çağ ile inandıklarımı bağdaştırma mücadelesinde etkileyen metinler bütünü olarak *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* ki- tabını söylemek isterim.

4. Kendi okuma deneyimimle Rasim Özdenören okurlarına şöyle bir sıralama yapmam gerekirse:

* *Hastalar ve Işıklar*

* *Denize Açılan Kapı*

* *Çözülme*

* *Çok Sesli Bir Ölüm*

* *Çarpılmışlar*

* *Gül Yetiştiren Adam*

* *Müslümanca Yaşamak Üzerine Denemeler*